

Zahtjev za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku

Samaluk, Karlo

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Šibenik University of Applied Sciences / Veleučilište u Šibeniku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:143:245689>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-27**

Repository / Repozitorij:

[VUS REPOSITORY - Repozitorij završnih radova Veleučilišta u Šibeniku](#)

VELEUČILIŠTE U ŠIBENIKU

UPRAVNI ODJEL

PRIJEDIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ UPRAVNI STUDIJ

Karlo Samaluk

**ZAHTJEV ZA ZAŠTITU PRAVA NA SUĐENJE U
RAZUMNOM ROKU**

Završni rad

Šibenik, 2024.

VELEUČILIŠTE U ŠIBENIKU

UPRAVNI ODJEL

PRIJEDIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ UPRAVNI STUDIJ

**ZAHTJEV ZA ZAŠTITU PRAVA NA SUĐENJE U
RAZUMNOM ROKU**

Završni rad

Kolegij: Pravosudna uprava

Mentor: Marko Spahija, mag. iur., nasl. pred.

Student: Karlo Samaluk

Matični broj studenta: 0066306385/17319

Šibenik, rujan 2024.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, Karlo Samaluk, student/ica Veleučilišta u Šibeniku, JMBAG 0066306385/17319 izjavljujem pod materijalnom i kaznenom odgovornošću i svojim potpisom potvrđujem da je moj **završni**/diplomski rad na **stručnom prijediplomskom** /stručnom diplomskom studiju upravnom studiju pod naslovom: Zahtjev za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku

isključivo rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu, a što pokazuju korištene bilješke i bibliografija.

Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

U Šibeniku, 08.09.2024. godine

Student/ica:

TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA

Veleučilište u Šibeniku

Završni rad

Upravni odjel

Prijediplomski stručni studij Upravni studij

ZAHTJEV ZA ZAŠTITU PRAVA NA SUĐENJE U RAZUMNOM ROKU

Karlo Samaluk

Norilj 4

22000 Šibenik

email: karlosamaluk@gmail.com

Pravo na pravedno (pravično) suđenje obuhvaća i suđenje u razumnom roku. Razuman rok očituje se kao važan dio pravosuđa jer daje mogućnost pojedincu da kao stranka u sudskom postupku koja smatra da nadležni sud nije donio odluku o pravu u razumnom roku, polaže pravo na pravnu zaštitu i odštetu. Ukoliko se prekorači razuman rok tj. rješenje se ne pronade u istom periodu, stranka ima pravo na zahtjev za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku pred sudom pred kojim se vodi postupak te zahtjev za isplatu. Razumni je rok jedna od komponenti poštenog suđenja na koju se najčešće poziva i vjerojatno će još dugo ostati na dnevnom redu nadzornih mehanizama jer se parametri koji definiraju razumni rok tek postupno razvijaju, a proces reforme nacionalnih pravosudnih sustava kako bi se osigurale presude u razumnom roku je spor.

(33 stranica / 0 slika / 0 tablica / 27 literaturnih navoda / jezik izvornika: hrvatski)

Rad je pohranjen u: Knjižnici Veleučilišta u Šibeniku

Ključne riječi: pravedno suđenje, razuman rok, zahtjev za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku

Mentor: Marko Spahija, mag. iur., nasl. pred.

Rad je prihvaćen za obranu: 10. rujna 2024. god.

BASIC DOCUMENTATION CARD

The Polytechnic in Šibenik

Final paper

Department of Administration

Professional Undergraduate Studies of Administration

REQUIREMENT FOR PROTECTION OF THE RIGHT TO A TRIAL WITHIN A REASONABLE TIME

Karlo Samaluk

Norilj 4

22000 Šibenik

email: karlosamaluk@gmail.com

The right to a fair trial includes a trial within a reasonable time. A reasonable period of time is an important part of the judiciary because it gives an individual the opportunity to claim legal protection and compensation as a party in court proceedings who believes that the competent court did not make a decision on the right within a reasonable period of time. If a reasonable time limit is exceeded, i.e. a solution is not found within the same period, the party has the right to a request for the protection of the right to a trial within a reasonable time before the court before which the proceedings are conducted and a request for payment. Reasonable time is one of the components of a fair trial that is most often referred to and will probably remain on the agenda of oversight mechanisms for a long time because the parameters that define a reasonable time are only gradually developing, and the process of reforming national judicial systems to ensure judgments within a reasonable time is slow.

(33 pages / 0 figures / 0 tables / 27 references / original in Croatian language)

Paper deposited in: Library of Polytechnic of Šibenik

Keywords: fair trial, reasonable time, request for protection of the right to a trial within a reasonable time

Supervisor: Marko Spahija, mag. iur., nasl. pred.

Paper accepted: September 10, 2024.

SADRŽAJ:

1. UVOD	1
2. PRAVO NA PRAVIČNO (PRAVEDNO) SUĐENJE UZ NAGLASAK NA PRAVO NA SUĐENJE U RAZUMNOM ROKU.....	2
2.1. Ustavne odredbe o pravu na pošteno suđenje	4
2.2. Uloga Ustavnog suda u osiguranju prava na pravično suđenje.....	6
3. UREĐENJE ZAŠTITE PRAVA NA SUĐENJE U RAZUMNOM ROKU U HRVATSKOM ZAKONODAVSTVU	8
4. SUĐENJE U RAZUMNOM U KONTEKSTU EUROPSKE KONVENCIJE ZA ZAŠTITU LJUDSKIH PRAVA I TEMELJNIH SLOBODA	13
4.1. Povijesni razvoj	15
4.2. Ciljevi “suđenja u razumnom roku”	19
4.3. Zahtjev za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku prema ESLJP	20
4.3.1. Relevantno razdoblje.....	21
4.3.2. Pretpostavke za donošenje presude u razumnom roku.....	21
4.3.3. Složenost predmeta	22
4.3.4. Ponašanje podnositelja	23
4.3.5. Ponašanje nadležnih vlasti	24
4.3.6. Važnost predmeta spora za podnositelja	25
4.3.7. Posljedice prekoračenja razumnog roka.....	26
4.3.8. Primjer iz prakse ESLJP.....	26
5. ZAKLJUČAK	29
LITERATURA.....	31

1. UVOD

Pravo na suđenje u razumnom roku je jedno od temeljnih načela sadržano u pravu na pošteno suđenje. Pravo na pošteno suđenje jamči pravičan sudski postupak. Pošteno suđenje znači da sud ispravno slijedi sve procedure i jednako tretira sve strane, kako bi samo suđenje bilo pošteno i učinkovito, bez obzira na odluku i ishod. Pravo na pravično suđenje zahtijeva da sud bude uspostavljen zakonom, a njegovi suci neovisni i nepristrani. Norme koje štite pravo na pošteno suđenje formulirane su nakon završetka Drugog svjetskog rata kada je međunarodna zajednica odlučila postaviti zajednički standard za zaštitu temeljnih prava. To je pravo kasnije ugrađeno u međunarodne i regionalne konvencije o ljudskim pravima.

Ovaj završni rad usredotočuje na pravo na suđenje u razumnom roku i cilj mu je predstaviti načela ovog prava, razvijena u sudskoj praksi i praksi ESLJP-a, prikazati osnovne pojmove pravednog suđenja uz poseban fokus na razuman rok te teorijske odrednice koje se vežu uz njega, te na zahtjev za zaštitu prava u razumnom roku. Koncept razumnog roka zapravo označava rok u kojem se moraju donijeti odluke suda (građanskog, kaznenog, upravnog) kako bi provođenje pravde bilo djelotvorno i učinkovito.

Rad je podijeljen na četiri dijela. Započinje sa uvodom, zatim slijedi razrada glavne teme pravo na pravično (pravedno) suđenje uz naglasak na suđenje u razumnom roku gdje će se kroz potpoglavlja prikazati ustavne odredbe o pravu na pošteno suđenje i uloga ustavnog suda u osiguranju prava na pravično suđenje. Treći dio rada odnosi se na uređenje zaštite prava na suđenje u razumnom roku u hrvatskom zakonodavstvu. Potom četvrti dio rada fokusira se na suđenje u razumnom u kontekstu Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, zatim povijesni prikaz EKLJP, ciljevi suđenja u razumnom roku, zahtjev za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku ESLJP, relevantno razdoblje, pretpostavke za donošenje presude u razumnom roku, složenost predmeta, ponašanje podnositelja, ponašanje nadležnih vlasti, važnost predmeta spora za podnositelja, posljedice prekoračenja razumnog roka, nakon toga prikazuje se praktični primjer sa zahtjevom za suđenje u razumnom roku.

2. PRAVO NA PRAVIČNO (PRAVEDNO) SUĐENJE UZ NAGLASAK NA PRAVO NA SUĐENJE U RAZUMNOM ROKU

Suđenje u razumnom roku i pravo pojedinca na njega jedan je od sastavnih dijelova prava na pravično suđenje. Grbić (2012.) navodi kako je razuman rok „Rok koji se navodi u članku 6. i koji uključuje, ne samo vrijeme od početka suđenja, već ukupno trajanje postupka, uključujući i mogućnost podnošenja žalbe višem sudu, tj. najvišoj sudbenoj ustanovi u dotičnoj državi“. Bitno je naglasiti da kriteriji za određivanje razumnog roka mogu varirati ovisno o konkretnom slučaju koji se razmatra. Isto tako se istražuje primjerenost vremenskog okvira trajanja sudskih procesa u slučajevima građanskih i kaznenih predmeta. Tumačenje pojmova građanskog i kaznenog prema sudskoj praksi Europskog suda je od velike važnosti.¹

„Vladavina prava danas se shvaća jednim od osnovnih pravnih načela. Zahtjeva strogo pridržavanje ustava i zakona od svih državnih, područnih (regionalnih) ili lokalnih javnopravnih tijela, ali i od svakoga pojedinca. Čini odgovornim i kažnjivim svako postupanje protivno propisanim pravilima, pa čak i kada protivno propisima postupaju nositelji vlasti.“²

Suci, s druge strane, moraju objektivno primjenjivati zakon, poštovati pravila struke i ne biti pristrani prema pojedincima ili skupinama. To se naziva proceduralnom ili formalnom pravednošću (pravičnošću) i povezano je s načelom zakonitosti.³ Pravičnost u pravnom kontekstu znači poštivanje zakona i utvrđenih procedura, a zakonodavac mora osigurati jednake pravne mogućnosti za sve strane u sudskom postupku. Pravo na pravično suđenje, kao temeljno ljudsko pravo, štiti se na nacionalnoj i međunarodnoj razini. To uključuje pravo na suđenje pred neovisnim sudom, pošteno suđenje, pravnu pomoć i informacije o optužbama.

U Republici Hrvatskoj je pravo na pošteno suđenje zajamčeno Ustavom iz 1990., a dodatno je ojačano ratifikacijom Europske konvencije o ljudskim pravima i temeljnim slobodama 1997. Sudovi u Hrvatskoj moraju osigurati da suđenja budu poštena i u skladu s Ustavom, zakonima

¹ Grbić, Sanja. "Pošteno suđenje u građanskim postupcima u Hrvatskoj u svjetlu članka 6., stavka 1. Europske konvencije o ljudskim pravima : poštenost – razumna duljina trajanja postupaka - nezavisnost i nepristranost sudova i sudaca - pristup sudu - jednakost oružja." Disertacija, Sveučilište u Rijeci, Pravni fakultet, 2012. <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:118:492830>, str. 61.

² Đerđa, D. i Ljubanović, B. Vladavina prava i legitimnost upravnih sudaca. Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, 56 (1), 125-156. <https://doi.org/10.31141/zrpf.2019.56.131.125>, str. 126.

³ Harašić, Žaklina. "Legality as Legal Principle and as Legal Argument." *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu* 47, br. 3 (2010): str. 758.-760.

i međunarodnim standardima.⁴ Iako je pravo na pošteno suđenje temeljno načelo u pravosudnim sustavima, njegova primjena u praksi nailazi na brojne poteškoće i izazove koji mogu ozbiljno ugroziti njegovu učinkovitost. Jedan od najznačajnijih problema je duljina suđenja. Kad suđenja traju godinama, to može dovesti do kršenja temeljnog prava na pošteno suđenje, jer duljina postupka otežava postizanje pravde.

Opisani problem posebno dolazi do izražaja u slučajevima koji uključuju osjetljive teme kao što su ljudska prava, korupcija i organizirani kriminal. U takvim situacijama dugotrajna suđenja ne samo da odgađaju pravdu, već i stvaraju osjećaj nesigurnosti i frustracije među strankama. Duljina trajanja postupaka često je povezana s preopterećenošću sudova i nedostatkom resursa, ali i složenom zakonskom regulativom koja može usporiti donošenje odluka.⁵ Osim toga, u mnogim slučajevima postoji nedostatak financijskih sredstava za pružanje pravne pomoći onima koji si ne mogu priuštiti odvjetnika. Nedostatak resursa može imati ozbiljne posljedice jer onemogućuje jednak pristup pravdi i dovodi do situacija u kojima (ekonomski) slabije strane nemaju odgovarajuću pravnu zaštitu.

Sve navedeno ukazuje na potrebu sustavnog unaprjeđenja pravosudnog sustava u Republici Hrvatskoj. To uključuje ulaganje u obrazovanje i obuku sudaca i drugih stručnjaka u pravosudnom sustavu kako bi se osigurala visoka razina stručnosti i profesionalizma. Modernizacija pravosudnog sustava, koja podrazumijeva i uvođenje novih tehnologija, može ubrzati sudske postupke i povećati učinkovitost⁶. Osim toga, transparentnost rada pravosuđa i jačanje neovisnosti sudova o političkim i drugim vanjskim utjecajima ključni su za vraćanje povjerenja građana i osiguranje pravične i poštene primjene prava na pravično suđenje. Ove mjere su neophodne za jačanje vladavine prava i osiguravanje pravednosti u društvu. Postoji potencijal da izvršna vlast ili političke skupine vrše pritisak na sudove, što može kompromitirati njihovu nepristranost i ugroziti pravnu sigurnost. Ova pojava je osobito zabrinjavajuća u slučajevima koji se tiču visokih političkih dužnosnika ili drugih osjetljivih tema. Nedostatak povjerenja građana u pravosudni sustav također predstavlja ozbiljan problem. Kada građani ne vjeruju u poštenje i nepristranost sudova, mogu se osjećati nesigurno u vezi s ishodom postupka

⁴ Turkalj, Kristijan. "Što čini pošteno suđenje u razumnom roku u upravnim stvarima?." *Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske* 14, br. 1 (2023): str. 157., 158.

⁵ Maganić, Aleksandra. "Legal Means against the Inefficient Judge." *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci* 30, br. 1 (2009): str. 520., 521., 522.

⁶ Bačić, Arsen. "Pedeset i pet knjiga edicije Modernizacija prava-doprinos Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti razvoju pravne teorije i prakse u Republici Hrvatskoj, Zagreb, 2006.–2020." *Rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Razred za društvene znanosti* 545= 55 (2021): str. 197-204.

i gube povjerenje u sudske odluke. Navedena pojava može rezultirati širim osjećajem nepravde i smanjenim povjerenjem u vladavinu prava.

Svi opisani problemi jasno pokazuju potrebu za daljnjim reformama pravosudnog sustava u Republici Hrvatskoj. Važno je ulagati u kontinuiranu edukaciju i stručno osposobljavanje sudaca i drugih pravosudnih djelatnika, kao i modernizirati pravosudni sustav kako bi se ubrzali sudski postupci. Istovremeno, potrebno je jačati transparentnost i osigurati neovisnost pravosuđa kako bi pravo na pravično suđenje bilo u potpunosti zajamčeno u Republici Hrvatskoj. Iz tog je razloga važno poznavati i praktično implementirati ustavne odredbe i načela pri zaštiti prava na pravično suđenje.

2.1. Ustavne odredbe o pravu na pošteno suđenje

Ustav Republike Hrvatske ključni je dokument koji utvrđuje pravni i politički okvir države. To je temelj svih zakonodavnih, izvršnih i sudskih aktivnosti u zemlji. Ustav Republike Hrvatske službeno je donesen 22. prosinca 1990., nakon čega je 25. lipnja 1991. uslijedilo proglašenje neovisnosti. Navedeni događaji najavili su uspostavu Hrvatske kao neovisne suverene države. Ustav jamči individualna, politička, gospodarska, socijalna i kulturna prava. Ustav jamči niz ljudskih prava, uključujući pravo na život, slobodu, jednakost pred zakonom, pošteno suđenje, slobodu izražavanja, slobodu vjere i obrazovanje. Također naglašava važnost zaštite okoliša i održivog razvoja.⁷

Ustav služi kao vrhovni pravni akt države te svi zakoni i propisi moraju biti u skladu s njegovim odredbama te služi kao temeljna poluga pravnog okvira u Hrvatskoj, podupirući stabilnost i pravednost društvene i političke dinamike države. Članak 29. Ustava RH predstavlja pravni okvir za zaštitu prava i jamstava osoba osumnjičenih, optuženih ili optuženih za kaznena djela. Odredba iz članka 29. Ustava RH ima za cilj podržati načela poštenog suđenja i zaštititi temeljna ljudska prava, čime se osigurava ne samo da pravda bude zadovoljena, već i izvršena na pravilan i pravedan način. Temeljna načela navedenog članka formulirana su kako bi se osigurala pravičnost, transparentnost i zakonitost tijekom cijelog kaznenog postupka.

Ključni element članka 29. Ustava RH je pravo na pošteno suđenje. Navedeno pravo jamči da svaki pojedinac ima pravo da o njegovom slučaju presudi neovisan i nepristran sud, koji ima mandat donijeti odluku u razumnom vremenskom roku. Opisano temeljno načelo štiti

⁷ Kosnica, Ivan. "Uređenje prava građana u Republici Hrvatskoj od 1990. do 1992. godine." *Pravni vjesnik* 39, br. 3-4 (2023): 111-126., str. 117.

moćnost svake osobe da se podvrgne pravnom postupku u skladu s utvrđenim pravnim standardima, bez bilo kakve vanjske prisile ili utjecaja koji bi mogli ugroziti integritet suđenja. Takva zaštita služi za ublažavanje rizika od zlorabe pravosudnog sustava i promicanje transparentnog i pravednog pravnog postupka.⁸

Člankom 29. Ustava RH razgraničavaju se temeljna prava koja pojedinci imaju u kontekstu kaznenog postupka. Cilj je osiguranje poštenog suđenja, jamčeći da svi građani, bez obzira na njihove okolnosti, imaju pravo na pristup pravednom suđenju u skladu s najvišim pravnim standardima.

Kada je Republika Hrvatska odobrila i priznala Europsku Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (dalje u tekstu EKLJP), temeljni zakoni koji su regulirali upravljanje su bili preuzeti zakoni iz Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (SFRJ) - Zakon o općem upravnom postupku i Zakon o upravnim sporovima. Ustavna tužba kao način zaštite ljudskih prava i temeljnih sloboda pred Ustavnim sudom Republike Hrvatske bila je uređena Ustavnim zakonom o Ustavnom sudu donesenim 1991. Nakon ratifikacije Konvencije došlo je do izmjena u ustavnom zakonodavstvu. 1999. godine usvojen je novi ustavni zakon o Ustavnom sudu, s proširenim odredbama o ustavnoj tužbi. Nova regulacija proširena je na tri članka i dodatno regulira postupak podnošenja ustavne tužbe.⁹

Najčešći razlozi za pozivanje na povredu članka 6. EKLJP su produljeni postupci koji su trajali duže od "razumnog roka". Više sudskih odluka je doneseno o tom pitanju nego o bilo kojem drugom koje štiti EKLJP. Stranke mogu podnositi žalbu Europskom sudu za ljudska prava (dalje u tekstu ESLJP) ako smatraju da je postupak trajao predugo ili nakon što je postupak završen, čak i ako su izgubile spor, ali moraju to učiniti u roku od šest mjeseci od donošenja konačne odluke. Na početku je razumni rok bio primjenjiv samo na redovne sudove, no s vremenom se Europski sud proširio na primjenu tog koncepta i na ustavne sudove. Ustavni sudovi Španjolske, Njemačke, Poljske i ostali, te i hrvatski Ustavni sud, bili su prisiljeni prihvatiti to.¹⁰

⁸ Ustav Republike Hrvatske (»Narodne novine« br. 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14), čl. 29

⁹ Held, M. (2016). Primjena Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda u praksi Ustavnog suda Republike Hrvatske. Hrvatska i komparativna javna uprava, 16 (3), 527-551. <https://doi.org/10.31297/hkju.16.3.4>, str. 528., 529.

¹⁰ Grbić, Sanja. "Pošteno suđenje u građanskim postupcima u Hrvatskoj u svjetlu članka 6., stavka 1. Europske konvencije o ljudskim pravima : poštenost – razumna duljina trajanja postupaka - nezavisnost i nepristranost sudova i sudaca - pristup sudu - jednakost oružja." Disertacija, Sveučilište u Rijeci, Pravni fakultet, 2012. <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:118:492830>, str. 58.

Načela jednakosti oružja i kontradiktorni postupak središnje su komponente prava na pošteno suđenje. Oba načela osiguravaju da se sve strane u postupku tretiraju pošteno i jednako, čime se štiti integritet sudskog postupka.¹¹

2.2. Uloga Ustavnog suda u osiguranju prava na pravično suđenje

Ustavni sud Republike Hrvatske je glavno tijelo za zaštitu ustavnosti i zakonitosti u pravnom sustavu Republike Hrvatske. Njegova je uloga osigurati da svi zakoni, propisi i radnje državnih tijela budu u skladu s Ustavom te da prava i slobode građana budu zaštićena na najvišoj razini. Jedna od najvažnijih značajki Ustavnog suda Republike Hrvatske je njegova neovisnost. Suci ovog suda djeluju neovisno o izvršnoj i zakonodavnoj vlasti, čime se osigurava nepristrano i objektivno odlučivanje. Ta je neovisnost temeljna za očuvanje vladavine prava jer sudu omogućuje donošenje odluka isključivo na temelju zakona i Ustava, bez utjecaja političkih ili drugih vanjskih ograničenja.¹²

Ustavni sud Republike Hrvatske ima široku nadležnost koja uključuje ocjenu suglasnosti zakona, drugih propisa i općih akata s Ustavom te rješavanje o ustavnim tužbama i drugim ustavnopravnim sporovima. Opisana nadležnost omogućuje sudu da djeluje kao glavni zaštitnik Ustava, osiguravajući da su svi akti i odluke u zemlji u skladu s najvišim pravnim standardima. Ustavni sud također odlučuje o sukobu nadležnosti između različitih grana vlasti, čime pridonosi stabilnosti i funkcionalnosti pravnog sustava.

S obzirom na to da se Republika Hrvatska pridržava EKLJP, sudovi moraju osigurati zaštitu prava na suđenje u razumnom roku kroz direktan pristup europskim pravnim standardima. Isto vrijedi i za pitanja vezana uz ustavne tužbe pred Ustavnim sudom, gdje se mora uzeti u obzir da je Republika Hrvatska prenijela dio svoje jurisdikcije na ESLJP te se primjenjuju pravni standardi koje je uspostavio Europski sud, a odluka Ustavnog suda je konačna nacionalna odluka u kojoj podnositelji mogu zatražiti pojedinačni zahtjev od Europskog suda. Stoga, samo na taj način je moguće osigurati ispunjenje međunarodnih obveza koje je Republika Hrvatska preuzela potvrdom EKLJP. Drugim riječima, to znači da će sporovi biti riješeni na nacionalnoj

¹¹ Ivičević Karas, Elizabeta. "Načelo jednakosti oružja kao konstitutivni element prava na pravični kazneni postupak iz članka 6. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda." *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu* 57.4-5 (2007): 761-788., str. 778.

¹² Šarin, Duška. "Položaj ustavnog suda Republike Hrvatske s motrišta diobe vlasti i ustavne garancije njegove neovisnosti." *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu* 62, br. 5-6 (2012): 1379-1412., str. 1385.

razini korištenjem EKLJP i presedana Europskog suda, što odgovara načelu supsidijarnosti konvencijskog nadzornog sustava.¹³

„Ustavom kao temeljnim pravnim i političkim aktom koji treba omogućiti demokratski razvoj države i društva kroz zaštitu najviših vrednota ustavnog poretka Republike Hrvatske, a napose ljudskih prava i temeljnih sloboda koje predstavljaju relevantni element konstitucionalizacije ustavne države, naglašena je važnost deklaracije i zaštite ljudskih prava i temeljnih sloboda, stoga i prava na suđenje u razumnom roku“.¹⁴

¹³ Šarin, dr. sc. Duška i Viktorija Šeparović, bacc. oec.. "Ustavnosudska zaštita ustavnog i konvencijskog prava na suđenje u razumnom roku." FIP - Financije i pravo, vol. 10, br. 1, 2022, str. 47-74. <https://hrcak.srce.hr/284987>, str. 52., 53.

¹⁴ Ibid. , str. 54.

3. UREĐENJE ZAŠTITE PRAVA NA SUĐENJE U RAZUMNOM ROKU U HRVATSKOM ZAKONODAVSTVU

U glavi VI. Zakona o sudovima („Narodne novine“ broj 28/13., 33/15., 82/15., 82/16., 67/18., 126/19., 130/20., 21/22., 60/22., 16/23., 155/23., 36/24., dalje u tekstu ZOS), članak 63. definira pravo stranke u sudskom postupku da traži sudsku zaštitu u slučajevima kada smatra da sud nije donio odluku o njihovom predmetu u razumnom roku. Ako stranka u postupku ustvrdi da je sud nepravodobno rješavao njihova prava, obveze ili kaznene prijave, ima pravo tražiti zaštitne mjere kako je propisano relevantnim zakonskim odredbama. Tim se člankom štiti pravo na pošteno suđenje u razumnom vremenskom roku, što je temelj demokratskih pravnih sustava. To znači da je stranci dopušteno pokrenuti žalbu, uložiti prigovor ili upotrijebiti alternativne pravne mehanizme kako bi se ubrzala odluka ili kako bi se zajamčilo da će njihov slučaj dobiti temeljito razmatranje.

U članku 64. ZOS-a su propisani pravni načini zaštite prava na suđenje u razumnom roku. Načelo pravodobnog suđenja ključno je za osiguranje poštenog sudskog procesa i predstavlja temeljno ljudsko pravo. Primarni cilj je ubrzanje sudskog procesa. Zakonodavac na ovaj način promiče učinkovitost i brzinu, što je bitno za osiguravanje pravičnih ishoda i poštivanje prava stranaka uključenih u sudski postupak. O zahtjevima iz članka 64. stavka 1. ZOS-a rješava se prema propisima koji uređuju izvanparnični postupak te obično sud rješava ove zahtjeve bez sazivanja ročišta. To znači da se odluke temelje isključivo na pisanim podnescima i dokazima, čime se izbjegava potreba da stranke budu fizički prisutne na sudu. Opisani pristup omogućava ubrzano donošenje odluka i smanjuje opterećenje pravosudnog sustava.¹⁵

Članak 65. ZOS-a posvećen je postupku i pravima stranaka u postupku kada se radi o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku. Članak je strukturiran na način da jasno definira tko može podnijeti prijedlog, koje su faze postupka i dužnosti pravosudnih tijela u vezi s tim. U članku 65. st. 1. ZOS-a propisuje se da se zahtjev za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku podnosi predsjedniku neposredno višeg suda. U slučaju da stranka smatra da njezin postupak predugo traje, može se obratiti višem sudu umjesto sudu koji vodi njezin slučaj. Ovim se korakom osigurava da viši sud objektivno ocijeni situaciju. Kada se predmeti vode pred Vrhovnim sudom Republike Hrvatske, odluku donosi vijeće od tri suca Vrhovnog suda, kako je navedeno u

¹⁵ Zakon o sudovima („NN“ 28/13., 33/15., 82/15., 82/16., 67/18., 126/19., 130/20., 21/22., 60/22., 16/23., 155/23., 36/24.), čl. 64

članku 65. st. 2. ZOS-a. Time se osigurava da u složenijim i važnijim predmetima, kao što su predmeti pred Vrhovnim sudom, više sudaca raspravlja i donosi odluku.

Do 2024. godine Zahtjev za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku se predaje sudu u kojem se proces odvija. Prije izmjene Zakona o sudovima iz 2024. predsjednik suda donosio je odluku o zahtjevu u roku od 60 dana od primitka istog. Kada predsjednik suda ocijeni da je zahtjev opravdan, odredit će rok od maksimalno šest mjeseci, ili čak i duži rok, u kojem sudac mora donijeti odluku o predmetu.¹⁶

U zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o sudovima („Narodne novine“ broj 36/24.) propisana su nova pravila za postupke pokrenute nakon 02.04.2024., uključujući i postupak odlučivanja o zahtjevu za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku, koji se provodi uz primjenu pravila o izvanparničnom postupku, obično bez održavanja ročišta. Predsjednik višeg suda i tročlano vijeće Vrhovnog suda moraju donijeti odluku o primljenom zahtjevu u roku od 60 dana.¹⁷

Predsjednik neposredno višeg suda ima obvezu u roku od 15 dana od dana kad je zahtjev zaprimljen zatražiti od suca koji vodi predmet podnošenje izvješća o duljini postupka, razlozima odugovlačenja te informacije o tome kako i kada će se predmet riješiti. Navedeni je korak ključan za transparentnost i odgovornost pravosuđa jer osigurava da sud koji odlučuje ima cjelovitu sliku slučaja prije donošenja odluke.

U članku 65. st. 4. ZOS-a ističe se da sudac koji vodi predmet ima izvješće uputiti odmah, a u krajnjem roku koji iznosi 15 dana od podnošenja zahtjeva. Ovo je važna odredba kako bi se osiguralo da je proces ubrzan i da bi se izbjegla daljnja kašnjenja. U st. 5. navedenog članka navodi se da je prilikom odlučivanja o zahtjevu sud mora uzeti u obzir vrstu predmeta, činjenice, pravnu složenost i ponašanje stranaka u postupku. Navedena je odredba važna jer omogućuje sudu da uzme u obzir sve relevantne okolnosti, uključujući i one koje se odnose na složenost predmeta i potencijalno ponašanje stranaka koje može utjecati na duljinu postupka. Odredbama opisanog članka se osiguravaju mehanizmi za ubrzavanje postupaka i osiguranje odgovornosti sudaca za pravovremenost sudskih postupaka. U članku se također postavljaju

¹⁶ Izvješće o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku uređenoj člancima 63. - 70. Zakona o sudovima (»Narodne novine« broj 28/13., 33/15., 82/15. i 67/18.), „NN“ 21/2021., (1.3.2021.)

¹⁷ Zakon o sudovima („NN“ 28/13., 33/15., 82/15., 82/16., 67/18., 126/19., 130/20., 21/22., 60/22., 16/23., 155/23., 36/24.), čl. 67

visoki standarde za transparentnost i odgovornost, doprinoseći povjerenju u pravosudni sustav i pravdi kao temeljnoj vrijednosti društva.¹⁸

Članak 66. ZOS-a također se odnosi na postupke kada sudac odugovlači s rješavanjem predmeta, odnosno kada predmet nije riješen u razumnom roku. U prvom stavku stoji da će se, ako predsjednik višeg suda suda ocijeni da je zahtjev za ubrzanje postupka opravdan, odrediti rok u kojem sudac mora riješiti predmet. Razdoblje za rješavanje predmeta iznosi najviše šest mjeseci, ukoliko okolnosti ne zahtijevaju dulje razdoblje. Odluku koja se odnosi na sadržaj zahtjeva ne treba obrazlagati (tj. nije potrebno pismeno obrazloženje) i na tu se odluku ne može uložiti žalba. Ako sudac ne razriješi predmet u predviđenom roku, dužan je 15 dana po isteku roka podnijeti pisano izvješće predsjedniku neposredno višeg suda i predsjedniku suda pred kojim je došlo do povrede prava na suđenje u razumnom roku. Predsjednik neposredno višeg suda podnijeti će bez odgode izvješće suca i svoje očitovanje ministarstvu nadležnom za poslove pravosuđa. Ovom odredbom želi se nadzirati rad sudaca i ubrzati rješavanje sudskih predmeta, te predsjednicima sudova daju ovlasti u određivanju rokova za rješavanje predmeta i kontroli cjelokupnog procesa.¹⁹

U članku 67. ZOS-a su propisane okolnosti u kojima predsjednik višeg suda može odbiti zahtjev stranke koja smatra da njezin predmet nije riješen u razumnom roku. Ako predsjednik višeg suda ocijeni da je zahtjev stranke neosnovan (odnosno da nema razloga za ubrzanje postupka ili za intervenciju na sličan način), donijet će rješenje kojim se zahtjev odbija. Stranka se može žaliti protiv donesenog rješenja. Žalba se podnosi u roku od 8 dana nakon što je rješenje zaprimljeno. Time se sprječava odugovlačenje predsjednika suda i osigurava da administrativna (sudska) šutnja ne sprječava stranke u ostvarivanju pravnog lijeka. Također ukoliko u roku od 60 dana od zaprimanja zahtjeva se ne donese odluka, stranka također ima pravo na žalbu. O žalbama koje su podnijele stranke odlučuje vijeće Vrhovnog suda Republike Hrvatske. Ako spor vodi Vrhovni sud Republike Hrvatske, o žalbi odlučuje vijeće od pet suca Vrhovnog suda.

Naredni članak u kojem se štiti pravo na pravično suđenje je članak 69. ZOS-a. U članku 69. st. 1. je utvrđeno da maksimalna naknada koja se može dosuditi u jednom predmetu za povredu prava na suđenje u razumnom roku ne smije premašiti 4.650,00 eura. Time se postavlja gornja granica iznosa koji stranka može dobiti kao naknadu od države, čime se pokušava ograničiti financijska odgovornost države u takvim slučajevima. Kada se odlučuje o zahtjevu za zaštitu

¹⁸ Ibid. , čl. 65

¹⁹ Ibid. , čl. 66

prava na suđenje u razumnom roku, ta se odluka mora odmah po pravomoćnosti dostaviti na više ključnih tijela. Rješenje se dostavlja predsjedniku suda kod kojeg je došlo do povrede prava, predsjedniku Vrhovnog suda Republike Hrvatske, nadležnom sudačkom vijeću i ministarstvu nadležnom za poslove pravosuđa. Opisanom obvezom osigurava se da su sva relevantna tijela obaviještena i omogućuje se provedba daljnjih radnja ako je potrebno. Naknada određena prema članku 69. st. 1. ZOS-a isplaćuje se iz državnog proračuna što implicira da država snosi novčanu odgovornost za povredu prava na suđenje u razumnom roku. Zahtjev za isplatu ove naknade podnosi se ministarstvu nadležnom za poslove pravosuđa.²⁰

U članku 70. ZOS-a se uređuje postupanje hrvatskih sudova i nadležnih državnih institucija u slučaju pokretanja postupka pred ESLJP zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku. Pokretanje postupka pred ESLJP počinje zahtjevom da se podnese tužba Europskom sudu za ljudska prava zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku. Tužba ESLJP se podnosi kada stranka iz Republike Hrvatske nije zadovoljna trajanjem sudskog postupka u Republici Hrvatskoj te se obratila ESLJP tražeći zaštitu svojih prava. Republika Hrvatska ima svog zastupnika pred Europskim sudom za ljudska prava koji je nadležan za zastupanje interesa države u postupcima pred tim sudom. Zastupnik je odgovoran za koordinaciju i davanje informacija koje doprinose obrani stajališta Republike Hrvatske. Ako hrvatski zastupnik pred Europskim sudom za ljudska prava zatraži podatke o predmetu koji se vodi pred hrvatskim sudom, sud je dužan dati te podatke. Podaci koje sud mora dati uključuju sve relevantne informacije o predmetu i konkretno objašnjenje zašto postupak traje toliko dugo (ako traje). Osim dostavljanja podataka zastupniku pred ESLJP, sud je također dužan obavijestiti druga ključna pravosudna i državna tijela: Predsjednik neposredno višeg suda omogućuje višem sudu da prati i nadzire rad nižeg suda, posebno u pogledu trajanja postupka. Vrhovni sud je najviše sudbeno tijelo i ova obavijest mu omogućuje da bude informiran o eventualnim problemima u pravosudnom sustavu. Ministarstvo nadležno za pravosuđe: Ministarstvo pravosuđa zaduženo je za praćenje rada sudova i osiguravanje funkcioniranja pravosudnog sustava u skladu sa zakonima i standardima, uključujući i pravo na suđenje u razumnom roku.

Člankom 70. ZOS-a se osigurava da hrvatski pravosudni sustav i relevantne institucije budu u potpunosti informirani i spremni odgovoriti kada se protiv Hrvatske pokrene postupak pred međunarodnim sudom. Naime, ako se slučaj nađe pred ESLJP, to može imati značajan utjecaj na međunarodni ugled Hrvatske te je ključno da hrvatski zastupnik pred sudom ima sve

²⁰ Ibid. , čl. 69

potrebne informacije kako bi na najbolji način obranio poziciju države. Obavješćavanje viših sudova i Ministarstva omogućuje nadzor i eventualno uvođenje mjera unutar pravosudnog sustava. Ako neki sudski postupci traju predugo, to može ukazivati na sustavne probleme koje treba riješiti. Pravo na suđenje u razumnom roku jedno je od temeljnih ljudskih prava.²¹

Odredbama članka 70. ZOS-a se pomaže osigurati da u slučaju povrede ovog prava država preuzme odgovornost i poduzme potrebne korake kako bi osigurala da pravosudni sustav bude pravedan i učinkovit. Može se utvrditi da članak 70. ZOS-a daje jasne smjernice za postupanje sudova i drugih državnih tijela u situacijama kada je pred EKLJP pokrenut postupak zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku, čime se osigurava transparentnost, odgovornost i učinkovitost u zaštiti ovog prava.

Zaključno vrlo je važno napomenuti da je predviđeni rok za rješavanje spora 3 godine u parničnim postupcima, a sve iznad toga smatra se prekoračenjem roka. U kaznenim postupcima nije propisan rok, ali pretpostavlja se da se odluka treba donijeti u što kraćem roku, posebice u predmetima gdje je okrivljenik u istražnom zatvoru jer su takvi predmeti hitne naravi. Članak 29. Ustava tako navodi „Svatko ima pravo da zakonom ustanovljeni neovisni i nepristrani sud pravično i u razumnom roku odluči o njegovim pravima i obvezama, ili o sumnji ili optužbi zbog kažnjivog djela.“. Tim je vidljivo da osoba koja smatra da nadležni sud nije odlučio u razumnom roku o postupku u kojemu je stranka u razumnom roku ima pravo na sudsku zaštitu u obliku zahtjeva za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku sudu pred kojim se postupak vodi ili zahtjev za isplatu primjerene naknade zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku. Predsjedniku višeg suda se podnosi zahtjev za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku. Ako se zahtjev odnosi na trenutni postupak pred Vrhovnim sudom Republike Hrvatske, o njemu će odlučiti vijeće triju sudaca tog suda. Predsjednik višeg suda ili predsjednik vijeća Vrhovnog suda će u roku od 15 dana od primitka zahtjeva zatražiti od suca izvješće o trajanju postupka, razlozima neokončanja i procjeni vremena za rješavanje predmeta. Sudac koji radi na ovom predmetu mora dostaviti ovo izvješće odmah, najviše u roku od 15 dana od zahtjeva. Prilikom donošenja odluke o pristiglom zahtjevu bit će posebna pažnja posvećena tipu predmeta, kompleksnosti činjenica i prava u predmetu, ponašanju stranaka i radu suda.²²

²¹ Ibid.

²² Zakon o sudovima („NN“ 28/13., 33/15., 82/15., 82/16., 67/18., 126/19., 130/20., 21/22., 60/22., 16/23., 155/23., 36/24.), čl. 65

4. SUĐENJE U RAZUMNOM U KONTEKSTU EUROPSKE KONVENCIJE ZA ZAŠTITU LJUDSKIH PRAVA I TEMELJNIH SLOBODA

Europski sud za ljudska prava (ESLJP) regionalno je pravosudno tijelo za ljudska prava sa sjedištem u Strasbourgu, Francuska, osnovano 1959. pod pokroviteljstvom Vijeća Europe.²³

Sud ima nadležnost odlučivati o pritužbama ("zahtjevima") koje su podnijeli pojedinci i države u vezi s kršenjem Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (obično se naziva "Europska konvencija o ljudskim pravima"), koja se prvenstveno odnosi na građanske i politička prava. Ne može preuzeti predmet na vlastitu inicijativu. Naime, osoba, grupa ili nevladina organizacija koja podnosi pritužbu („podnositelj zahtjeva”) ne mora biti državljanin države stranke. Međutim, pritužbe podnesene Sudu moraju se odnositi na povrede Konvencije koje je navodno počinila država stranka Konvencije i koje su izravno i značajno utjecale na podnositelja zahtjeva. Od listopada 2023. postoji 46 država stranaka Konvencije; to uključuje države članice Vijeća Europe i Europske unije. Neke od tih država također su ratificirale jedan ili više Dodatnih protokola uz Konvenciju, koji štite dodatna prava. Osim toga, pristupanje Europske unije Konvenciji tema je tekućih pregovora između EU-a i Vijeća Europe. Od 1. kolovoza 2018. Sud ima i savjetodavnu nadležnost. Prema Protokolu 16 uz Europsku konvenciju, koji je stupio na snagu 1. kolovoza, najviši domaći sudovi u državama potpisnicama Protokola mogu zatražiti savjetodavna mišljenja Europskog suda o pitanjima tumačenja Europske konvencije i njezinih protokola. Pitanja moraju proizaći iz predmeta koji su u tijeku pred domaćim sudom.²⁴

Unutar Suda, suci rade u četiri različite vrste grupa ili "sudačkih sastava". Prijave koje primi Sud bit će raspoređene u jednu od ovih formacija:

1. Sudac pojedinac
2. Povjerenstvo
3. Vijeće

²³ <https://ijrcenter.org/european-court-of-human-rights/> (6.9.2024.)

²⁴ <https://ijrcenter.org/european-court-of-human-rights/> (6.9.2024.)

4. Veliko vijeće

Razumni rok suđenja je javno prihvaćen standard. Radi se o maksimalnom roku čije prekoračenje rezultira kršenjem ljudskog prava. To nije savršen ili najbolji period, koji se može znatno skratiti ovisno o situaciji. Europski sud ne određuje striktno granice trajanja postupaka, već procjenjuje razumnu duljinu postupka u svakom pojedinačnom slučaju, uzimajući u obzir nekoliko čimbenika: kompleksnost predmeta, ponašanje podnositelja zahtjeva, postupanje nadležnih tijela, važnost zaštićenog dobra (tj. značaj za podnositelja zahtjeva) i potrebu za hitnim postupanjem te broj faza postupka kroz koje je predmet prošao.²⁵

Odgovoriti na pitanje o kompleksnosti predmeta obično je izazovno. Sud važnosti pridaje određenim faktorima poput: prirode činjenica koje treba utvrditi, potrebe da se dobije spis za suđenje provedeno u drugoj zemlji, veze s drugim predmetom i intervencija drugih osoba u procesu. Kompleksnost može obuhvatiti činjenice i zakonska pitanja. Općenito se ne smatra opravdanje preopterećenje sudstva. U skladu s dosadašnjom praksom, države koje su potpisale sporazum nisu dužne snositi posljedice privremenog kašnjenja sudova, pod uvjetom da odmah poduzmu mjere za rješavanje ovakvih izvanrednih situacija. Mjere se ocjenjuju prema njihovoj učinkovitosti i tome da li su provedene na vrijeme. Radnje koje su preduzete naknadno ne mogu anulirati činjenicu da je rok već bio premašen. Članak 6. stavak 1. ESLJP ne spominje eventualne posljedice ako se ne poštuje zahtjev za razumnim rokom. Ovo pravilo implicira da ako je razumno vrijeme prekoračeno, tada se više ne može donijeti presuda, pa stoga postupak treba prekinuti i građanski postupak proglasiti neprihvatljivim. Ipak, Europski sud za ljudska prava je donio odluku da u civilnim postupcima podnositelj zahtjeva ne bi trebao trpjeti nepotrebno odlaganje koje uzrokuju javna tijela vlasti. Sve strane mogu patiti zbog odlaganja i zaslužuju pravednu satisfakciju.²⁶

²⁵ https://www.alanuzelac.from.hr/pubs/A35Fair_trial_uskladenost%20zakonaCMS.pdf

²⁶ Britvić Vetma, Bosiljka. "Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava (članak 6) i Zakon o upravnim sporovima iz 2010." Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, vol. 49, br. 2, 2012, str. 395-410. <https://hrcak.srce.hr/84239>, str. 397.

4.1. Povijesni razvoj

Potpisivanjem EKLJP-a 5. studenoga 1997., pravo na suđenje u razumnom roku kao osnovno ljudsko pravo postalo je dio hrvatskog pravnog sustava. EKLJP je omogućila zaštitu prava na suđenje u razumnom roku osobama čija su prava povrijeđena dugim trajanjem postupka pred hrvatskim sudovima, u slučaju nedostatka učinkovitog nacionalnog sredstva pred ESLJP-om. Nakon što je EKLJP počela važiti u Hrvatskoj, podnesen je znatan broj tužbi ESLJP-u zbog kršenja prava na pravično suđenje u razumnom roku. Te su tužbe pokazale problematično stanje u hrvatskom sudstvu te je vrlo brzo postalo jasno da su propisi o toj temi u Hrvatskoj nedovoljni.

Republika Hrvatska ratificirala je Konvenciju 5. studenoga 1997. te se od tog trenutka štiti pravo na suđenje u razumnom roku u našoj državi. Prva presuda Ustavnog suda RH u vezi s tim donesena je 11. srpnja 2000. U teoriji i praksi, brzo je nastalo pitanje o tome kako postupati s vremenom prije 5. studenog 1997. Smatralo se da je pravo na suđenje u razumnom roku bilo zaštićeno i prije 5. studenog 1997., no važni su i argumenti koji tome proturječe. Potvrda europske Konvencije izazvala je i neka pitanja opće pravne komunikacije. Prema Konvenciji, predmeti koji se smatraju "građanske naravi" obuhvaćaju sve postupke koji se odnose na prava i obveze građana prema građanskom (privatnom) pravu, a ne samo one koji se tumače u užem sudskom kontekstu. Europska pravna kultura čini se prepoznaje samo dva oblika postupka, građanski i kazneni, pri čemu se građanski definira kao postupak koji nije kazneni. Ratifikacija Europske konvencije 1997. omogućila je Europskom sudu za ljudska prava u Strasbourgu izravnu nadležnost. S obzirom na velik broj predmeta iz Hrvatske koji su ukazivali na teško stanje u hrvatskom sudstvu, brzo je postalo jasno da europska kompetencija za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku nije bila potpuno djelotvorna. Stoga je Hrvatska definitivno, i zbog međunarodnog pritiska, 1999. godine implementirala autonomnu (nacionalnu) zaštitu prava na razumni rok. To je provedeno Ustavnim zakonom o Ustavnom sudu RH („NN“ 99/99..., stavak 4, točka 59.) Institut prava na ustavnu tužbu omogućava podnošenje tužbe prije nego što su iscrpljene sve pravne mogućnosti, kada se ustanovi da nekim aktom ili nedjelovanjem ozbiljno krše ustavna prava i da bi nedjelovanje moglo imati teške posljedice. Nakon 2000. godine, Novi Ustav RH nije još uključio zaštitu prava na suđenje u razumnom roku kao subjektivno pravo građana, ali je definitivno postavio važan pravni osnov za ključnu izmjenu Ustavnog zakona o Ustavnom sudu RH 2007. godine. Trebalo bi upamtiti da Ustav smatra "pravično suđenje" i "suđenje u razumnom roku" jednako važnima. Ovo je jako važno razmatranje jer implicira da odluke sudova (kao i drugih državnih organa) moraju biti pravedne (tj. u skladu sa zakonom) i istovremeno efikasne (brze, donesene u "razumnom vremenskom roku"). Ponekad se čini da se

to gubi iz vida. Vođeni (osnovnom pozitivnom) idejom o ubrzanju sudskih postupaka, lako možemo zanemariti zakonite zahtjeve. Kvaliteta sudskih odluka ne znači nužno da će biti manje efikasne, ali brza odluka bez odgovarajućeg kvaliteta ne treba biti glavni cilj.²⁷

U cilju osiguranja djelotvornog nacionalnog pravnog sredstva za zaštitu, uveden je 1999. godine Ustavni zakon o Ustavnom sudu Republike Hrvatske, člankom 59. st. 4. Ustavni institut ima pravo na podnošenje ustavne tužbe prije nego što se iskoristi cijeli pravni put ako se utvrdi da se ustavna prava ili slobode grubo krše nekim aktom ili nedjelovanjem u primjerenom roku te da bi nedjelovanjem (ustavnog) postupka mogle nastupiti ozbiljne i nepopravljive posljedice za podnositelja tužbe. Nakon toga, Ustavom Republike Hrvatske od 9. studenog 2000. godine pravo na suđenje u razumnom roku postalo je zajamčeno pravo prema njegovom članku 29.

Prema Izvješću Ustavnog suda Republike Hrvatske iz 2005., Vlada Republike Hrvatske je predložila novi Zakon o sudovima, koji je Hrvatski sabor usvojio, a koji u glavi III. (članak 27. i 28.) uvodi "zahtjev za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku" kao novi instrument zaštite tog prava. Također njegov članak 158. st. 2. obuhvaća odredbu o nadležnosti za donošenje odluka u postupcima za zaštitu prava na pravično suđenje pokrenutima prije primjene Zakona o sudovima 29. prosinca 2005. godine. Iz navedenih odredbi Zakona jasno je da su osim Ustavnog suda, i županijski sudovi, Visoki prekršajni sud, Visoki trgovački sud i Vrhovni sud RH bili odgovorni za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku u novom sustavu. U tom slučaju, ti sudovi imaju iste ovlasti kao što je Ustavni sud imao prije stupanja na snagu Zakona. Ustavom, ali je dodatno propisao postupak zaštite prava na suđenje u razumnom roku, ali zadržao je ovlasti predviđene člankom 63. Ustavnog zakona o Ustavnom sudu. Ustavni sud je i dalje bio posljednja instanca u nacionalnom pravnom sustavu kojoj se stranka u sudskom postupku može obratiti zbog sporog trajanja postupka, tražeći ubrzanje i/ili obeštećenje. Isto tako, ustavna tužba još uvijek je pravni alat koji se mora koristiti prije nego se podnese zahtjev ESLJP. Važno je istaknuti da je Zakonom o sudovima iz 2005. godine bilo propisano da predsjednik Vrhovnog suda Republike Hrvatske može, uz prethodno mišljenje opće sjednice suda, odlučiti da se drugi nadležni sud postupa u određenoj kategoriji predmeta ili pravnoj stvari, ako zakonski nadležni sud nije u mogućnosti riješiti te predmete i donijeti odluku u razumnom roku zbog velikog broja predmeta koje ima u obradi. Predsjednik Vrhovnog suda Republike Hrvatske ovlašten je rješenjem odrediti koji se predmeti ustupaju drugom stvarno nadležnom sudu na suđenje, uzevši u obzir da to najprije budu predmeti u kojima još nije

²⁷ Radolović, Aldo. "Zaštita prava na suđenje u razumnom roku - realna mogućnost, (pre)skupa avantura ili utopija?." Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 29, br. 1, 2008, str. 277-315. <https://hrcak.srce.hr/25347>, str. 19. -24.

poduzeta niti jedna procesna radnja ili u kojima su poduzete tek prve radnje, poput odgovora na tužbu, uzimanja obrane okrivljenika i sl. Jurifex maximus ovlašten je, dakle, na dvojaku delegaciju nadležnosti. Prvo se može utvrditi da u određenom tipu predmeta drugi stvarno nadležni sud, prema zakonu, može postupati umjesto suda koji je nadležan po mjestu i stvari, ili da mogu postupati drugi stvarno nadležni sudovi (tzv. generička delegacija). Predsjednik Vrhovnog suda ima ovlasti delegirati određeni predmet sa suda koji je nadležan na drugi sud koji je stvarno nadležan (poznato kao individualna delegacija). Zakon o sudovima, koji je počeo vrijediti 6. ožujka 2013., značajno mijenja način reguliranja zaštite prava na suđenje u razumnom roku u usporedbi s prethodnim Zakonom iz 2005. godine. Promjena je ta da nastaju dva pravna sredstva za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku: zahtjeva za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku i zahtjeva za isplatu primjerene naknade zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku.²⁸

Pravo na pravično suđenje uključuje garancije za pristup pravosuđu, javno suđenje, neovisan i nepristran sud prema zakonu te jamstvo suđenja u razumnom roku. Međunarodni i domaći propisi čine pravni okvir u Hrvatskoj koji regulira pravo na suđenje u razumnom roku. Prema Ustavu RH, međunarodni sporazumi koji su sklopljeni, potvrđeni i objavljeni u skladu s Ustavom, te koji su važeći, integriraju se u unutarnje pravno uređenje Republike Hrvatske i imaju veću pravnu nadmoć nad zakonima. Prema tome, odredbe Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda su integrirane u nacionalni pravni sustav i imaju veću pravnu snagu od nacionalnih zakona.²⁹

Pravo na pravično suđenje u razumnom roku je ključna odredba Konvencije i osnovni dio koncepta vladavine prava. Osiguranje navedeno u članku 6., točki 1. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda zahtijeva od država ugovornica organizaciju svojih pravnih sustava na način koji omogućuje sudovima da se pridržavaju raznih zahtjeva iz tog članka. Njegova osnovna ideja je naglasak na tome da sudski postupci ne bi trebali izlažuci subjekte čija se prava štite dugotrajnoj neizvjesnosti o ishodu, te da imaju pravo da se njihovi pravni sporovi riješe u ograničenim i predviđenim rokovima. Velika opasnost za vladavinu prava je kada postoji prekomjerno kašnjenje u izvršavanju pravde. Prema članku 6. svaka osoba ima

²⁸ <https://tripalo.hr/wp-content/uploads/2023/06/Matija-Ninic-i-Ivana-Zeljko-Narusavanje-prava-na-sudenje-u-razumnom-roku.pdf> (6.9.2024.)

²⁹ Turkalj, Kristijan. "Što čini pošteno suđenje u razumnom roku u upravnim stvarima?." *Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske*, vol. XIV, br. 1, 2023, str. 151-176. <https://doi.org/10.32984/gapzh.14.1.7.>, str. 153.

pravo na fer i javno suđenje u razumnom vremenskom roku za utvrđivanje svojih građanskih prava i obveza.³⁰

Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, najvažniji europski pravni dokument koji osigurava prava ljudi i razvija sustav njihove zaštite, u članku 6. stavak 1. donosi "vrijeme" kao bitan element za postizanje pravde. Zbog potencijalnog negativnog utjecaja na efikasnost i vjerodostojnost pravosuđa, Konvencija ističe nužnost brzog završetka sudskih postupaka radi osiguravanja pravde. Konvencija u članku 6. stavku 1. osigurava pravo na pošteno suđenje, koje uključuje više osnovnih procesnih prava, uključujući pravo na suđenje u razumnom roku. Sustav procesnih prava iz članka 6. Konvencije se temelji na konceptu i načelu učinkovite pravne zaštite koja mora biti pravovremena da bi bila učinkovita. Cilj je članka 6. stavka 1. Konvencije će osigurati da stranke budu zaštićene od suvišnih odugovlačenja sudskih postupaka te istaknuti važnost brze i pravovremene isporuke pravde kako bi se održala učinkovitost i vjerodostojnost pravosudnih sustava. Sudski postupak u razumnom roku blisko je povezan s konceptom pravednog suđenja, koje se ne može postići u slučaju prevelike neizvjesnosti stranaka u vezi s njihovim pravima i obavezama koje se rješavaju pred sudom. Cilj je zahtjeva za pravovremenim izvršenjem prema članku 6. stavku 1. Konvencije osiguravaju da će pojedinačni slučaj pred sudom biti završen u razumnom roku, smanjujući time neizvjesnost i nesigurnost za stranke u postupku.³¹

Članak 6. EKLJP – Pravo na pravično suđenje

1. Svatko ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku od strane neovisnog i nepristranog suda ustanovljenog zakonom. Presuda se izriče javno, ali se tisak i javnost mogu isključiti s cijelog ili dijela suđenja u interesu morala, javnog reda ili nacionalne sigurnosti u demokratskom društvu, kada su u pitanju interesi maloljetnika ili zaštita privatnog života osobe. stranke to zahtijevaju ili u mjeri koja je strogo nužna po mišljenju suda u posebnim okolnostima u kojima bi javnost štetila interesima pravde.
2. Svatko tko je optužen za kazneno djelo smatrat će se nevinim dok mu se krivnja ne dokaže u skladu sa zakonom.
3. Svatko optužen za kazneno djelo ima sljedeća minimalna prava:

³⁰ Ibid., str. 153.

³¹ Otočan, Sanja. "Načelo učinkovitosti upravnog spora u svjetlu konvencijskog prava na suđenje u razumnom roku." Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, vol. 57, br. 1, 2020, str. 179-193. <https://doi.org/10.31141/zrpf.2020.57.135.179>, str. 181., 182.

- da bude odmah, na jeziku koji razumije i detaljno obaviješten o prirodi i razlozima optužbe protiv njega;
- da ima dovoljno vremena i mogućnosti za pripremu svoje obrane;
- da se brani osobno ili uz pomoć pravnog zastupnika kojeg sam odabere ili, ako nema dovoljno sredstava da plati pravnu pomoć, da je dobije besplatno kada to zahtijevaju interesi pravde;
- ispitati ili dati da se ispituju svjedoci protiv njega i osigurati dolazak i ispitivanje svjedoka u njegovu korist pod istim uvjetima kao i svjedoci protiv njega;
- da ima besplatnu pomoć tumača ako ne razumije ili ne govori jezik koji se koristi na sudu.³²

Kad se utvrđuje jesu li povrijeđena ljudska prava zbog nepravilnosti u sudskom postupku, ESLJP prvo utvrđuje kad je postupak započeo i završio, te potom procjenjuje je li to trajanje "razumno". Određivanje početka i kraja postupka često nije jednostavno. Metoda računanja odgovarajućeg razdoblja će se razlikovati ovisno o vrsti postupka, tj. ovisno o tome je li to postupak u građanskim, kaznenim ili upravnim stvarima.³³

Kada se procjenjuje je li određena procedura završena u razumnom roku, uzimaju se u obzir faktori kao što su složenost slučaja, vođenje predmeta od strane vlasti, specifične okolnosti i ponašanje pojavitelja zahtjeva. Ovi kriteriji su korišteni za ocjenu je li donesena presuda bila u razumnom roku. Ipak, važno je istražiti okolnosti i uzroke svakog kašnjenja kako bi se odredio razumni rok prekoračenja, a ne samo uzeti u obzir duljinu roka.³⁴

4.2. Ciljevi "sudeња u razumnom roku"

Suci se trebaju pridržavati zakona i osigurati učinkovitu pravdu. To se odnosi na utvrđivanje relevantnih činjenica, pravilne procesne i pravilne primjene materijalnog prava. Biti efikasan znači osigurati da se ovi ciljevi zakonitosti postignu brzo, kako bi subjekti koji traže pravo i pravdu dobili zaštitu što je moguće prije. Često se može primijetiti da zakonitost i efikasnost (barem na prvi pogled) nisu usklađene. Izgleda kao da jedno negira drugo. Kritičari mogu primijetiti da se koncepcija prava na razumni rok zapravo svodi na izraz globalizacije i dominacije svjetskog kapitala za brzu i efikasnu zaštitu širom svijeta. Ovo nije potpuno

³² https://70.coe.int/pdf/convention_eng.pdf (7.9.2024.)

³³ Ibid.

³⁴ Ibid.

neprihvatljivo, ali zanemaruje činjenicu da je poštivanje rokova suđenja ključno za pravnu sigurnost svakog pojedinca. U ovom smislu se nalaze elementi pravne kulture naprednog i civiliziranog društva. Možda je zanimljivo što se danas traži suđenje u razumnom roku, iako je pravni sustav u svijetu sve složeniji i donošenje brzih odluka postaje sve teže prema toj logici. Ovo je važno razmatranje o kojem treba paziti. Na drugoj strani, moderna tehnologija i način organiziranja rada su otišli daleko naprijed (posebno proces informatizacije u pravu i društvu uopće), što uvelike ublažava negativan utjecaj sve kompleksnijeg prava i otvara nove, dosad neviđene mogućnosti razvoja. Izrazi poput "pravo na suđenje u razumnom roku", "pravo na pristup sudu u razumnom roku", "pravo na nepristran i pravedan postupak", "pravo na fer suđenje" često se koriste tijekom suđenja. Stoga, pravo na suđenje u razumnom roku podrazumijeva pravo na efikasno i 'pravično' suđenje. Ako se svi ti pojedinačni ciljevi ne bi uskladili, pravo na suđenje u razumnom roku zapravo ne bi bilo smisljeno izdvojeno. Zato se postavlja lažna dilema trebamo li pravednost koja je efikasna ili pravednost koja je u skladu sa zakonom. Potrebno je da postoje zajednička „mjest“ gdje se kombiniraju zakonita i učinkovita pravda. Takva istina (zakonita, ali i efikasna istovremeno) ima veliku pravnu i pravno-političku važnost. Ona potiče ubrzanje i sigurnost u protoku kapitala te osigurava visoku pravnu sigurnost. Pravna pitanja mogu se već postaviti u vezi s mogućnošću preciznog vremenskog ograničenja trajanja sudskog postupka ili je dovoljno samo odrediti odgovarajući pravni standard.³⁵

4.3. Zahtjev za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku prema ESLJP

„Svrha je uvođenja pojma suđenja u razumnom roku iz članka 6. Konvencije osigurati pravnu sigurnost, odnosno omogućiti dovoljnu brzinu rješavanja predmeta na sudovima kako bi se stranci omogućilo da ne bude predugo u neizvjesnosti što se tiče ishoda svoga spora. Navedeno čini nezaobilazan uvjet za pravično suđenje. U odlučivanju o pitanju povrede prava na suđenje u razumnom roku u upravnim stvarima javljaju se dva složena pravna problema – razdoblje u kojem je moglo doći do povrede razumnog roka te mjerila s pomoću kojih se može utvrditi je li neki postupak udovoljio standardu razumnog roka ili nije. Kako bi se dobio odgovor, potrebno je početi od relevantnih propisa koji uređuju upravno postupovno pravo. Ujedno je korisno

³⁵ Radolović, Aldo. "Zaštita prava na suđenje u razumnom roku - realna mogućnost, (pre)skupa avantura ili utopija?" Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 29, br. 1, 2008, str. 277-315. <https://hrcak.srce.hr/25347>, str. 283.

konzultirati praksu Ustavnog suda RH u procjenjivanju povreda razumnosti roka te je usporediti s praksom ESLJP te na temelju toga izvesti određene zaključke“. ³⁶

4.3.1. Relevantno razdoblje

Kada se odlučuje je li postupak trajao predugo, prvo se treba odrediti vremenski period u kojem se taj postupak odvijao. Mora se uzeti u obzir tvoj nadmetateljski kapacitet u vezi vremena. Određivanje "razumnog roka" varira i može biti različito za građanske i kaznene predmete. Početak razdoblja određivanja građanskih prava i obveza može se općenito smatrati trenutkom kada je taj proces započeo ili kada je spomenuto to pravo ili obveza u okviru drugih postupaka. Ukoliko je bilo potrebno izvršiti neku drugu radnju, kao što je podnošenje upravne tužbe ili zahtjeva za formalnom potvrdom, prije početka sudskog postupka, tada se početak pomjera na taj trenutak. Faze pregovora prije postupka ne uzimaju se u obzir u odgovarajućem vremenskom razdoblju. Možemo zaključiti da je relevantno razdoblje trajanja postupka sve do donošenja presude koja konačno zaključuje predmet. U građanskim slučajevima taj period završava kada presuda postane pravomoćna. S obzirom na to da se pravila Europske konvencije primjenjuju na sve faze procesa, žalbeni i troškovni postupci također moraju biti uzeti u obzir. Isto tako, važno je razmotriti i donošenje odluke o ustavnoj tužbi kada se radi o primjeni članka 6, tj. u slučajevima gdje takvi revizijski postupci mogu direktno utjecati na ishod slučaja. ³⁷

4.3.2. Pretpostavke za donošenje presude u razumnom roku

Kada se utvrdi duljina relevantnog razdoblja, potrebno je odlučiti je li to razdoblje smatrati primjerenim. U nekim situacijama, Europski sud pruža samo općenitu procjenu, dok u drugima analizira koliko je vremena prošlo u svakoj fazi postupka. Smatra se situacija svakog pojedinačnog slučaja bez apstrakcije, uzimajući u obzir interese pojedinca u vezi s brzim odlučivanjem nasuprot potrebama pažljive provjere i ispravnog postupanja. Postoji mnogo primjera iz sudske prakse Europskog suda koji pokazuju kako je važno razmotriti pojam "razumno" u svjetlu konkretnih okolnosti svakog pojedinačnog slučaja. Donošenje odluka u

³⁶ Turkalj, Kristijan. "Što čini pošteno suđenje u razumnom roku u upravnim stvarima?." Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske, vol. XIV, br. 1, 2023, str. 151-176. <https://doi.org/10.32984/gapzh.14.1.7>, str. 164.

³⁷ Grbić, Sanja. "Pošteno suđenje u građanskim postupcima u Hrvatskoj u svjetlu članka 6., stavka 1. Europske konvencije o ljudskim pravima : poštenost – razumna duljina trajanja postupaka - nezavisnost i nepristranost sudova i sudaca - pristup sudu - jednakost oružja." Disertacija, Sveučilište u Rijeci, Pravni fakultet, 2012. <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:118:492830>, str. 62. – 64.

razumnom vremenskom roku prije svega je važno za osobu koja traži odluku o svojim pravima, obvezama, sumnji ili optužbama za kazneno djelo. Ipak, donošenje odluka u tom vremenskom okviru je korisno i za državu koja pokriva troškove pravosuđa, jer bi smanjenje trajanja sudskih postupaka trebalo rezultirati manjim finansijskim teretom za državu. Procjena prekoračenja razumnog roka u određenom slučaju trebala bi temeljiti na dužini postupka, složenosti predmeta, postupanju nadležnih sudova, ponašanju stranaka koje mogu usporiti postupak, te posebnim okolnostima koje mogu opravdati produženje postupka. Dakle, ispravno pitanje bi trebalo biti: uvijek li su prisutne objektivne okolnosti koje omogućuju sudcu da ispuni taj zakonski zahtjev. Važno je istaknuti da Europski sud uzima u obzir stanje predmeta na dan stupanja Europske konvencije na snagu u određenoj državi prilikom ispitivanja predmeta koji su vođeni nakon tog datuma. Što se tiče Republike Hrvatske, Europska konvencija je stupila na snagu 5. studenog 1997. Dakle, vrijeme koje je potrebno za donošenje odluke također ovisi o trenutnom stanju sudskog postupka i koliko je dugo trajao do tog datuma. Često se države potpisnice argumentiraju time da podnositelj zahtjeva nije koristio sve domaće pravne mogućnosti, stoga sugeriraju odbijanje takvog zahtjeva kao neopravdanog. Ipak, često se u takvim situacijama navodi da nadležne domaće vlasti produženo vode postupak pa je potpuno neizvjesno kada će biti završen. Iako za pristup Europskom sudu moraju biti iscrpljena sva domaća pravna sredstva, stranka može dobiti slučaj ako je postupak u fazi i sa kašnjenjem koje dovode u pitanje mogućnost dobivanja konačne odluke na vrijeme. U takvim slučajevima, podnositelj je obavezan dokazati da je iskoristio sve pravne metode u domaćem postupku kako bi ubrzao postupak. Europski sud zahtijeva da se zaustavi nacionalni postupak dok se ne donese odluka Europskog suda, osim ako bi nastavak postupka bio preopterećen predrasudom uzrokovanom suspenzijom.³⁸

4.3.3. Složenost predmeta

Svi faktori predmeta važni su prilikom ocjenjivanja njegove kompleksnosti. Dakle, nije jednostavno općenito odgovoriti je li neki predmet složen. Prvo se procjenjuje kompleksnost slučaja, bilo u postupovnom smislu ili u vezi s suštinom same rasprave. Na primjer, Europski sud će voditi računa o tome da je slučaj razmatran od strane više sudova u određenom vremenskom razdoblju, a ne samo jednog, što znači da nije isto da li je postupak trajao sedam godina pred jednim sudom ili pred tri suda. Ispitivanje složenosti predmeta obuhvaća i

³⁸ Ibid. str. 65. – 67.

činjenična i pravna pitanja: prirodu i ozbiljnost tih pitanja ili kaznenih djela u sporu; prirodu činjenica koje treba utvrditi, broj pitanja ili kaznenih djela u svakom pojedinačnom slučaju; istraživanje udaljenosti u prostoru ili vremenu između događaja ili činjenica u pitanju; broj svjedoka i drugih pitanja prilikom prikupljanja dokaza; broj optuženih i svjedoka, potreba za dobivanjem spisa sa suđenja u drugoj državi, tj. međunarodni aspekti; povezanost s drugim predmetima, intervencije drugih osoba u postupku itd. Dokazivanje kompleksnosti slučaja bit će uspješno samo ako vlasti mogu dokazati da postupak nije doveo do kršenja roka iz članka 6. Na primjer, postupak nije nužno složen samo zato što u njemu sudjeluje veći broj stranaka. Europski sud uzima u obzir kao faktore utjecaja na složenost postupka, kao i složenost pravnih pitanja o kojima se odlučivalo u domaćem postupku. Često, Europski sud analizira kompleksnost predmeta uzimajući u obzir postupanje nadležnih vlasti ili podnositelja ili oboje, kako bi ocijenio trajanje postupka. Važno je istaknuti da će u krivičnim postupcima najefikasnije dokazati nepostojanje povrede razumnog vremenskog roka demonstriranjem produženja postupka usled njegove kompleksnosti.³⁹

4.3.4. Ponašanje podnositelja

Ponašanje podnositelja se također uzima u obzir, jer ako odgađa postupak, to neće biti krivnja države. Podnositelju je dopušteno koristiti sve zakonom predviđene postupovne opcije bez produženja postupka. Međutim, ukoliko podnositelj odbija surađivati s vještakom ili ne želi prihvatiti nadležnost određenog suda, Europski sud može donijeti zaključak da je podnositelj doprinio produženju postupka. Ako podnositelj pokušava ubrzati postupak, to će mu biti na korist, no nije obvezno bitno ako propusti zahtjev za ubrzanjem postupka. Uobičajeno je smatrati da optužena osoba nije obavezna aktivno surađivati u kaznenom postupku koji se vodi protiv nje. Ipak, postoje dva krajnja mišljenja u vezi sa podnositeljem koji ne surađuje u postupku, a tvrdi da je sam proces bio neprihvatljivo dug. Na početnom stajalištu, takvo djelovanje podnositelja smatra se sastavnim dijelom prava na obranu, ne ugrožavajući njegovu tvrdnju o kršenju članka 6., stavka 1. zbog trajanja postupka. S obzirom na drugo gledište, nedostatak suradnje i svaki pokušaj podnositelja da ometa postupak bili bi dovoljni, prema načelu pravičnosti, da spriječe podnositelja da se pozove na povredu članka 6., stavka 1. Tijela Europske konvencije nisu usvojila ni jedan stav, tvrdeći da se takvo postupanje podnositelja u kaznenim slučajevima mora razmotriti, a u građanskim postupcima stranka zainteresirana mora

³⁹ Ibid. str. 67. – 68.

pokazati pravo poštovanje u vođenju postupka i ne otežati postupak. Europski sud je objasnio ovu obvezu podnositelja kada nacionalno zakonodavstvo navodi da je odgovornost za vođenje postupka na strankama.

4.3.5. Ponašanje nadležnih vlasti

Trud sudova da što hitnije okončaju proces ima izuzetnu važnost. Na sudu je važno osigurati da sve strane u postupku daju sve od sebe kako bi se izbjegla nepotrebna odgađanja, jer država snosi odgovornost za trajanje postupka koje se pripisuje njenim sudovima i administrativnim tijelima. U obzir se uzimaju i vremenski periodi kada su sudovi neaktivni. Neaktivnost ne samo da znači nedostatak rasprave, nego i nedostatak aktivnosti tijekom dugog vremenskog razdoblja. Europski sud strogo kažnjava takvu neaktivnost. U vezi s tim, postavlja se pitanje koji su svi elementi odgovornosti države. Vjeruje se da je odgovornost države prisutna kada postoji dugo čekanje na ustupanje ili dostavu predmeta sudovima ili nedostatak koordinacije među upravnim organima. Vođenje rasprave može također kršiti zahtjeve suđenja u razumnom roku, na primjer ako su dokazi trajali predugo ili su bili nepotrebni. Ako je proces odgođen zbog očekivanja ishoda drugog paralelnog procesa, to može biti razlog za odgovornost. Država je odgovorna za kašnjenja koja se mogu pripisati različitim administrativnim tijelima. Ovo pravilo se primjenjuje i u civilnim i u krivičnim slučajevima. Ponekad dolazi do takvih kašnjenja zbog individualne odluke u konkretnom slučaju. To podrazumijeva upućivanje predmeta s jednog suda na drugi, zajednička ročišta u predmetima protiv dvoje ili više optuženih, dostavljanje sudske odluke optuženoj strani i održavanje rasprava po žalbi. Državna tijela snose odgovornost za zastoje kada odobre produženje rokova koji se kasnije pokaže suvišnim. Tamo gdje je nužno produžiti rokove, to treba učiniti na način koji će rezultirati minimalnim odlaganjem. Sukladno članku 6 EKLJP privremeno zaustavljanje postupka radi donošenja odluke u drugom postupku obično je opravdano. Obično se prihvaća kod privremene obustave optužbi protiv optuženika, kada postoji postupak za ozbiljne optužbe ili kada se postupak zaustavi radi pokretanja postupka za ustavnost zakona pred ustavnim sudom. Prilikom analize predmeta u vezi sa trajanjem postupka, Europski sud je pažljivo promatrao da li domaći sudovi rješavaju predmete koji su im predani kako bi osigurali ispravno postizanje pravde. Odluke vezane uz odgodu zbog posebnih razloga ili prikupljanje dokaza mogu biti ključne. Posebna obveza stoga leži na domaćem sudu da se pobrine da svi sudionici u postupku pred sudom poduzmu sve što mogu kako bi se izbjeglo nepotrebno odgađanje. Često je razlog za ta kašnjenja akumulacija predmeta u sudovima. Europski sud je klasificirao takve situacije u dva

tipa. Prva situacija je vezana uz nagli porast hitnih slučajeva, poput recesije, kada se brzo poduzimaju učinkovite mjere za rješavanje problema. Europska konvencija zahtijeva od država potpisnica osiguravanje pravosudnih sustava koji omogućavaju sudovima da rade u skladu s člankom 6., stavkom 1., uključujući zahtjev za provođenjem postupaka u "razumnom roku". Privremena opterećenost sudstva ne utječe na tu obvezu države, ako one brzo poduzmu potrebne korake kojima bi riješile takve situacije. Stoga, države potpisnice nisu krive ako privremeno zaostanu sa svojim sudovima, pod uvjetom da odmah poduzmu korake za rješavanje te izvanredne situacije. Ocjenjuje se učinkovitost poduzetih mjera i provjerava se jesu li poduzete na vrijeme. Kasne mjere neće moći promijeniti prekoračenje razumnog roka. Kada donosi procjene, Europski sud je voljan razmotriti političke i društvene uvjete zemlje. Druga vrsta je strukturalnog tipa, nastaje kada se pojavljuje veći broj predmeta nego što pravosudni organi mogu obraditi. Manje važni predmeti se zanemaruju kako bi se tretirali kritični ili u situaciji kada država ne uspijeva efikasno riješiti kritične situacije. U Europskom sudu smatra se neprikladnim svako odužavanje postupaka preko razumnog roka. Europski sud je zaključio da se kašnjenja događaju kada presuda nije donesena na vrijeme ili kada se saslušanja odgađaju zbog preopterećenja sudaca, što se ne smatra opravdanjem.⁴⁰

4.3.6. Važnost predmeta spora za podnositelja

Značaj predmeta spora za tužitelja je bitan faktor Europske konvencije za određivanje razumnosti trajanja postupka. Kada je riječ o određenim pitanjima, Europski sud mora postupati s povećanom pažnjom i efikasnošću. Generalno govoreći, Europski sud će primjenjivati strože standarde u pogledu kaznenih postupaka, obzirom da je podnositelj često duže vrijeme bio u pritvoru do podnošenja zahtjeva Sudu, te postoji mogućnost da će biti osuđen na zatvorsku kaznu nakon donošenja konačne odluke. Iako je tako, završetak građanskog postupka ne mora imati ozbiljnije posljedice za tužitelja. Na primjer, u nekim slučajevima, Europski sud je zaključio kako država nije premašila stupanj slobodne procjene prilikom nadzora nad pravom na mirno uživanje vlasništva sukladno članku 1., Protokolu 1., ali je istaknuo da je proces donošenja odluka od strane države vezanih uz to pravo bio kršenje zahtjeva za razumnim rokom iz članka 6. Jedina iznimka od takve fleksibilnosti, koja se dopušta državi u građanskim i kaznenim predmetima, javlja se u slučajevima povezanim s osobama koje su dobile HIV virus

⁴⁰ Ibid. str. 69. – 75.

transfuzijom krvi koja nije bila testirana kako je spomenuto ranije. U tim situacijama, nadležna tijela trebaju posvetiti "posebnu pažnju" jer njihov nedostatak brze akcije ima veće posljedice.⁴¹

4.3.7. Posljedice prekoračenja razumnog roka

Zahtjev za poštivanjem prava na suđenje u razumnom roku podrazumijeva da ne smije biti prekratko vremensko razdoblje koje bi otežalo strankama u postupku adekvatnu pripremu njihovih slučajeva. Članak 6., stavak 1. ne spominje posljedice nedostatka poštivanja razumnog roka u postupku. Ovaj propis sugerira da bi, ukoliko je razumni rok prekoračen i više se ne može donijeti odluka o tom pitanju u razumnom vremenskom periodu, postupak trebao biti obustavljen, a građanski zahtjev ili optužnica odbačeni. Ipak, strasburški organi su usvojili više fleksibilan pristup i izjavili: "Prekomjerno trajanje kaznenog postupka može biti nadoknađeno mjerama koje poduzimaju domaće vlasti, poput smanjenja kazne zbog dugotrajnosti postupka." Ova perspektiva, iako neusklađena s člankom 6., stavkom 1., može biti prihvatljivija u određenim situacijama. U sudskim postupcima, stranka ne smije trpjeti od nepotrebnog odlaganja krivnjom javnih organa vlasti; obje strane mogu biti žrtve kašnjenja i zaslužuju određenu vrstu pravedne naknade. U situacijama gdje se provode kazneni postupci, važnost javnog gonjenja i osuđivanja kriminalaca može biti tako značajna da se ne smije prekinuti zbog kršenja zahtjeva za poštovanjem razumnog roka. Žrtvi koja pretrpi tu vrstu ozljede treba dodijeliti drugačiju, proporcionalniju naknadu.⁴²

4.3.8. Primjer iz prakse ESLJP

Članak 6. stavak 1. Konvencije primjenjuju se na kazneni postupak pod nazivom "građanski naslov" kad se donose odluke o imovinsko-pravnim zahtjevima oštećenika, pa čak i kad nema takvih zahtjeva, na postupak koji ima presudan utjecaj na "građansko pravo".

Podnositelj je podnio zahtjev Europskom sudu za ljudska prava tvrdeći kako je trajanje kaznenog postupka kršilo zahtjev za "razumnim rokom" propisan člankom 6. stavkom 1. Isto tako, izrazio je prigovor na temelju članka 13. Konvencije, u pogledu članka 6. stavka 1, tvrdi da nije imao valjano pravno sredstvo za svoj prigovor o trajanju postupka.

⁴¹ Ibid., str. 75. – 77.

⁴² Ibid., str. 77. – 78.

Podnositelj zahtjeva sudjelovao je kao žrtva u kaznenom postupku za ubojstvo svog sina, koji je započeo 1997. godine. Prvostupanjska presuda je poništena od strane višeg suda zbog žalbe i slučaj je vraćen na ponovno suđenje. Kada je postupak ponovljen, 27. studenog 2003. godine, podnositelj zahtjeva rekao je da je već započeo građanski postupak za nadoknadu štete. Sud je održao pet od četrnaest zakazanih ročišta u ponovljenom postupku, dok su ostala odgođena zbog nemogućnosti domaćih vlasti da pronađu svjedoka, te zbog nedolaska branitelja optuženika i stručnjaka. Presuda je donesena s oslobađanjem okrivljenika i upućivanjem podnositelja zahtjeva da traži naknadu štete u već pokrenutom građanskom postupku. Upravo je zbog žalbe viši sud poništio presudu i trenutno se ponovni postupak odvija pred prvostupanjskim sudom.

Podnositelj zahtjeva je pokrenuo dva građanska postupka za naknadu nematerijalne štete zbog smrti svoga sina, jedan 2003., a drugi 2004. godine. Oba su sudski procesi zaustavljeni do završetka spomenutog krivičnog postupka.

Dana 13. veljače 2006. podnositelj je zatražio zaštitu prava na suđenje u razumnom roku u vezi s kaznenim postupkom. Vrhovni sud Republike Hrvatske odbacio je njegov zahtjev jer se u tom postupku ne donose odluke o civilnim pravima i obvezama podnositelja zahtjeva niti o optužbi za kazneno djelo protiv njega. Podnositelj zahtjeva je podnio ustavnu žalbu protiv odluke Vrhovnog suda koja je odbijena. Europski sud najprije je utvrdio da se članak 6. stavak 1. Konvencije primjenjuje na kazneni postupak koji obuhvaća odlučivanje o zahtjevima za imovinsku naknadu od strane oštećenika, čak i ako nema takvih zahtjeva, te na postupak čiji ishod utječe na pitanja građanskog prava.

Potvrđujući da je ishod kaznenog postupka postao važan za odluku o građanskom pravu, Europski sud je utvrdio da je primjenjiv članak 6., st. 1., na spomenuti kazneni postupak, počevši od 21. srpnja 2003. godine kada je postavljen građanskopravni zahtjev za naknadu štete.

Iako je Europski sud priznao da je kazneni postupak bio složen, zaključio je da to ne može opravdati činjenica da je trajao sedam godina na dvije različite razine suda. Također, Europski sud je istaknuo da česta vraćanja predmeta na ponovljeni postupak zbog grešaka nižih sudova i ponavljanje takvih naloga unutar jednog postupka mogu ukazivati na ozbiljne nedostatke u pravosudnom sustavu.

Iz navedenih razloga, Europski sud zaključio je da je trajanje kaznenog postupka u ovom slučaju, koji je bio presudan za građanskopravne zahtjeve podnositelja, bilo predugo i nije zadovoljilo standard "razumnog roka", što je rezultiralo kršenjem članka 6. stavka 1.

Konvencije. Osim toga, Europski sud je zaključio da je zahtjev za zaštitom prava na suđenje u razumnom roku zakonito podnesen u vezi s kaznenim postupkom, a ne s građanskim postupcima za naknadu štete, budući da je trajanje kaznenog postupka odgodilo odluku o zahtjevu za naknadu štete. Izostavivši razmatranje trajanja kaznenog postupka, domaći sudovi su povrijedili pravo podnositelja zahtjeva na efikasno pravno sredstvo. S obzirom na te okolnosti, Europski sud zaključuje da je došlo do kršenja članka 13. u ovom slučaju. Konvencije je dodijelio podnositelju zahtjeva 3.600,00 eura kao naknadu za moralnu štetu i 2.021,00 euro za troškove i izdatke.⁴³

⁴³<https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/postupak-pred-europskim-sudom-za-ljudska-prava-pravo-na-su%C4%91enje-u-razumnom-roku-kazneni-postupak-11858> (8.9.2024.)

5. ZAKLJUČAK

Pošteno suđenje kamen je temeljac pravde u svakoj liberalnoj demokraciji i jamči temeljne zaštitne mjere u sudskom sustavu, uključujući zakonski postupak i jednakost pred zakonom. Pravo na razuman rok i zahtjev za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku predstavljeno u ovom radu pojavljuje se kao aspekt šireg temeljnog prava na pošteno suđenje.

Zakonom o sudovima uređen je pravni okvir zahtjeva za suđenje u razumnom roku, i to u člancima 63. – 70. te se oni odnose na prava pojedinca da uputi navedeni zahtjev, o zahtjevu odlučuje predsjednik višeg suda, ukoliko ne rješi spor u roku šalje pisani izvještaj predsjedniku neposredno višeg suda, koji potom odmah šalje svoje očitovanje ministarstvu nadležnom za poslove pravosuđa. Naknada ne smije biti viša od 4650,00 eura i isplaćuje se iz sredstava državnog proračuna, a sam zahtjev za isplatu podnosi se ministarstvu nadležnom za poslove pravosuđa.

Članak 6. stavak 1. EKLJP-a jamči pojedincu odnosno u kaznenom postupku optuženiku pravo na pošteno suđenje, odnosno pravo da mu se pravično sudi, odnosno odluku i suđenje u razumnom roku. Iako je koncept poštenog suđenja postavljen općenito, duh Konvencije implicira da se pojam "pravično" odnosi na pravodobno, učinkovito i besprijekorno suđenje, pod takvim postupovnim jamstvima koja omogućuju objektivno traženje istine i izdavanje zdrave odluke.

Može se primijetiti da se u brojnim presudama ESLJP priznaje povreda prava na suđenje u razumnom roku zbog predugog trajanja jedne pojedine faze postupka (npr. predugo trajanje postupka u pretkaznenoj fazi ili pred prvostupanjskim sudom ili pred žalbenim sudom itd.), iako je ukupno vrijeme postupka pred domaćim sudovima ocijenjeno kao razumno. Ukupno trajanje do dvije godine, u normalnim (nesloženim) slučajevima, za svaku instancu nadležnosti općenito se smatra razumnim. Međutim, kada postupak traje dulje od dvije godine po stupnju, odnosno više od šest godina za cijeli proces (tj. od pokretanja predmeta do objave konačne odluke), ESLJP mora pomno ispitati slučaj i razmotriti jesu li nacionalna tijela i stranke pokazale dužnu revnost.

Zaključno, zahtjev razumnog roka je sigurnosni „ventil“ za jamstva i prava koja proizlaze iz općeg prava na pravično suđenje. Nepoštivanje zahtjeva da se sudi u razumnom roku neizravno zadire u skup prava zajamčenih strankama, te stoga sva zajamčena prava čini iluzornima i nedjelotvornima, te je u suprotnosti s jamstvom konvencije EKLJP-a.

LITERATURA

1. Bačić, Arsen. "Pedeset i pet knjiga edicije Modernizacija prava-doprinos Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti razvoju pravne teorije i prakse u Republici Hrvatskoj, Zagreb, 2006.–2020." Rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Razred za društvene znanosti 545= 55 (2021): 197-204.
2. Britvić Vetma, Bosiljka. "Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava (članak 6) i Zakon o upravnim sporovima iz 2010." Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, vol. 49, br. 2, 2012, str. 395-410. <https://hrcak.srce.hr/84239>. Citirano 08.09.2024.
3. Đurđević, Zlata. "Procesna jamstva obrane prema suokrivljeniku kao svjedoku optužbe." Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu 16, br. 2 (2009): 783-808.
4. Grbić, Sanja. "Pošteno suđenje u građanskim postupcima u Hrvatskoj u svjetlu članka 6., stavka 1. Europske konvencije o ljudskim pravima : poštenost – razumna duljina trajanja postupaka - nezavisnost i nepristranost sudova i sudaca - pristup sudu - jednakost oružja." Disertacija, Sveučilište u Rijeci, Pravni fakultet, 2012. <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:118:492830> (7.9.2024.)
5. Harašić, Žaklina. "Legality as Legal Principle and as Legal Argument." Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu 47, br. 3 (2010): 745-767.
6. Held, M. (2016). Primjena Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda u praksi Ustavnog suda Republike Hrvatske. Hrvatska i komparativna javna uprava, 16 (3), 527-551. <https://doi.org/10.31297/hkju.16.3.4> (7.9.2024.)
7. https://70.coe.int/pdf/convention_eng.pdf (7.9.2024.)
8. <https://ijrcenter.org/european-court-of-human-rights/> (6.9.2024.)
9. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2021_03_21_493.html
10. <https://tripalo.hr/wp-content/uploads/2023/06/Matija-Ninic-i-Ivana-Zeljko-Narusavanje-prava-na-sudenje-u-razumnom-roku.pdf> (6.9.2024.)
11. https://www.alanuzelac.from.hr/pubs/A35Fair_trial_uskladenost%20zakonaCMS.pdf (7.9.2024.)
12. <https://www.coe.int/en/web/impact-convention-human-rights/-/children-s-court-case-brings-an-end-to-discriminatory-roma-only-classes> (7.9.2024.)
13. <https://www.coe.int/en/web/impact-convention-human-rights/-/no-lawyer-was-present-when-police-interrogated-17-year-old-yusuf-salduz-after-he-was-arrested-at-a-protest-yusuf-was-convicted-based-on-evidence-that-> (6.9.2024.)

14. https://www.coe.int/en/web/portal/home?p_p_id=com_liferay_journal_web_portlet_JournalPortlet&p_p_lifecycle=0&p_p_state=pop_up&p_p_mode=view&com_liferay_journal_web_portlet_JournalPortlet_groupId=2657384&com_liferay_journal_web_portlet_JournalPortlet_mvcPath=%2Fpreview_article_content.jsp&com_liferay_journal_web_portlet_JournalPortlet_articleId=11781441&com_liferay_journal_web_portlet_JournalPortlet_version=1.7 (6.9.2024.)
15. <https://www.echr.coe.int/european-convention-on-human-rights> (6.9.2024.)
16. <https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/postupak-pred-europskim-sudom-za-ljudska-prava-pravo-na-su%C4%91enje-u-razumnom-roku-kazneni-postupak-11858> (8.9.2024.)
17. <https://www.zakon.hr/cms.htm?id=53782> (7.9.2024.)
18. Ivičević Karas, Elizabeta. "Načelo jednakosti oružja kao konstitutivni element prava na pravični kazneni postupak iz članka 6. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda." Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu 57.4-5 (2007): 761-788.
19. Kosnica, Ivan. "Uređenje prava građana u Republici Hrvatskoj od 1990. do 1992. godine." Pravni vjesnik 39, br. 3-4 (2023): 111-126.
20. Maganić, Aleksandra. "Legal Means against the Inefficient Judge." Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci 30, br. 1 (2009): 515-550.
21. Otočan, Sanja. "Načelo učinkovitosti upravnog spora u svjetlu konvencijskog prava na suđenje u razumnom roku." Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, vol. 57, br. 1, 2020, str. 179-193. <https://doi.org/10.31141/zrpf.2020.57.135.179> (7.9.2024.)
22. Radolović, Aldo. "Zaštita prava na suđenje u razumnom roku - realna mogućnost, (pre)skupa avantura ili utopija?." Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 29, br. 1, 2008, str. 277-315. <https://hrcak.srce.hr/25347> . (7.9.2024.)
23. Šarin, dr. sc. Duška i Viktorija Šeparović, bacc. oec.. "Ustavnosudska zaštita ustavnog i konvencijskog prava na suđenje u razumnom roku." FIP - Financije i pravo, vol. 10, br. 1, 2022, str. 47-74. <https://hrcak.srce.hr/284987> (7.9.2024.)
24. Šarin, Duška. "Položaj ustavnog suda Republike Hrvatske s motrišta diobe vlasti i ustavne garancije njegove neovisnosti." Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu 62, br. 5-6 (2012): 1379-1412.
25. Turkalj, Kristijan. "Što čini pošteno suđenje u razumnom roku u upravnim stvarima?." Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske, vol. XIV, br. 1, 2023, str. 151-176. <https://doi.org/10.32984/gapzh.14.1.7> (4.9.2024.)

26. Ustav Republike Hrvatske (NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14)
27. Zakon o sudovima (NN 28/13., 33/15., 82/15., 82/16., 67/18., 126/19., 130/20., 21/22., 60/22., 16/23., 155/23., 36/24.)